

اللَّهُ أَحْمَرُ بِالرَّمْلِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: مدیریت ورزشی

عنوان:

ارزیابی شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته ایران از دیدگاه
مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران

استاد راهنما:

دکتر محمدرضا اسمعیلی

استاد مشاور:

دکتر کامبیز کامکاری

پژوهشگر:

علیرضا داودی

زمستان ۱۳۹۱

ISLAMIC AZAD UNIVERSITY
Central Tehran Branch
Faculty of Physical Education and Sport Science
"M.A" Thesis
On sport management

Subject:
Evaluation of talent indicators in Iranian karate from the
perspective of Iranian elite athletes and coaches

Advisor:
Dr. Mohammareza Esmaeli

Consulting Advisor:
Dr. Kabmiz Kamkary

By:
Alireza Davoodi

Winter 2013

با تشکر از :

استادان گرانقدر جناب آقای دکتر محمدرضا اسمعیلی و آقای دکتر کامبیز کامکاری که با حمایت‌ها و راهنمایی‌های دلسوزانه خود مرا در تهیه این پایان‌نامه یاری نمودند.

تقدیم به:

این پایان‌نامه را ضمن تشکر و سپاس بیکران و در کمال افتخار و امتنان تقدیم می‌نمایم به محضر ارزشمند پدر و مادر عزیزم به خاطر همه تلاش‌های بی‌دریغ که در دوران مختلف زندگی‌ام انجام داده‌اند و با مهربانی، چگونه زیستن را به من آموخته‌اند.

فصل اول

کلیات پژوهش

۳	۱.۱ مقدمه
۴	۲.۱ بیان مسأله
۷	۳.۱ اهمیت و ضرورت تحقیق
۱۰	۴.۱ اهداف تحقیق
۱۱	۵.۱ متغیرهای تحقیق

فصل دوم

ادبیات و پیشینه پژوهش

۱۳	۱.۲ پیدایش روان‌شناسی ورزش
۲۲	۲.۲ درآمدی بر استعداد
۲۳	۱.۲.۲ استعداد جسمانی
۲۴	۲.۲.۲ استعداد روانی
۲۶	۳.۲ کشف استعداد ورزشی
۳۳	۴.۲ چالش‌های موجود در استعدادیابی ورزش
۳۵	۵.۲ نظریه‌های مطرح در استعدادیابی ورزش
۳۵	۱.۵.۲ نظریه بلوم (رشد استعداد) در استعدادیابی ورزشی
۳۷	۲.۵.۲ نظریه کوتاه و هی (مشارکت ورزشی) در استعدادیابی ورزشی
۴۰	۳.۵.۲ نظریه اریکسون (تمرین هدفمند) در استعدادیابی ورزشی
۴۱	۴.۵.۲ نظریه شیزنمیهای (رشد استعداد) در استعدادیابی ورزشی
۴۲	۶.۲ فاکتورهای اثرگذار بر استعدادیابی
۴۳	۷.۲ مراحل استعدادیابی
۴۵	۸.۲ معیارهای استعدادیابی
۴۷	۹.۲ مزایای استعدادیابی
۴۸	۱۰.۲ فرآیند استعدادیابی
۵۰	۱۲.۲ استعدادیابی ورزش در ورزش کاراته
۵۵	۱۳.۲ ارزشیابی شاخص‌های آمادگی جسمانی و حرکتی در ورزش کاراته
۵۷	۱۴.۲ پیشینه تحقیق
۵۷	۱.۱۴.۲ پیشینه تحقیقات داخلی
۶۰	۲.۱۴.۲ پیشینه تحقیقات خارجی
۶۱	جمع‌بندی

فصل سوم

روش تحقیق

۶۴	۱.۳ طرح تحقیق
۶۴	۲.۳ جامعه آماری
۶۴	۳.۳ نمونه و روش نمونه‌گیری

۴.۳	ابزار اندازه‌گیری.....	۶۵
۵.۳	مدل آماری.....	۶۶

فصل چهارم استخراج و تحلیل داده‌های تجربی

۶۸	مقدمه.....	۶۸
۱.۴	ارزیابی شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان.....	۶۹
۲.۴	ارزیابی شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته از دیدگاه ورزشکاران.....	۸۱
۹۴	یافته‌ها.....	۹۴

فصل پنجم بحث و نتیجه‌گیری

۹۷	۱.۵ خلاصه تحقیق.....	۹۷
۹۸	۲.۵ بحث و نتیجه‌گیری.....	۹۸
۱۰۲	۳.۵ محدودیت‌های تحقیق.....	۱۰۲
۱۰۲	۱.۳.۵ محدودیت‌های در اختیار پژوهشگر.....	۱۰۲
۱۰۲	۲.۳.۵ محدودیت‌های خارج از اختیار پژوهشگر.....	۱۰۲
۱۰۲	۴.۵ پیشنهادهای تحقیق.....	۱۰۲
۱۰۲	۱.۴.۵ پیشنهادهای مبتنی بر یافته‌ها.....	۱۰۲
۱۰۳	۲.۴.۵ پیشنهادهای روش‌شناختی.....	۱۰۳
۱۰۴	پیوست.....	۱۰۴
۱۰۸	منابع.....	۱۰۸
۱۱۵	چکیده انگلیسی.....	۱۱۵

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۶۶	جدول ۱.۳ روایی محتوایی پرسشنامه
۶۶	جدول ۱.۳ روایی محتوایی پرسشنامه
۷۰	جدول شماره ۱.۱.۴ شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیر «جسمانی» در مربیان
۷۰	جدول شماره ۲.۱.۴ شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیر «روان‌شناختی» در مربیان
۷۱	جدول شماره ۳.۱.۴ شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیر «ویژگی‌های آنتروپومتریک» در مربیان
۷۱	جدول شماره ۴.۱.۴ شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیر «مهارت‌های کاراته» در مربیان
۷۲	جدول شماره ۵.۱.۴ t تک گروهی جهت بررسی شاخص‌های «جسمانی» از دیدگاه مربیان
۷۳	جدول شماره ۶.۱.۴ t تک گروهی بررسی شاخص‌های «روان‌شناختی» از دیدگاه مربیان
۷۵	جدول شماره ۷.۱.۴ t تک گروهی جهت بررسی شاخص‌های «ویژگی‌های آنتروپومتریک» از دیدگاه مربیان
۷۶	جدول شماره ۸.۱.۴ t تک گروهی جهت بررسی شاخص‌های «مهارت‌های کاراته» از دیدگاه مربیان
۷۷	جدول شماره ۹.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «جسمانی» از دیدگاه مربیان
۷۸	جدول شماره ۱۰.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «روان‌شناختی» از دیدگاه مربیان
۷۹	جدول شماره ۱۱.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «ویژگی‌های آنتروپومتریک» از دیدگاه مربیان
۸۰	جدول شماره ۱۲.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «مهارت‌های کاراته» از دیدگاه مربیان
۸۲	جدول شماره ۱.۱.۴ شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیر «جسمانی» در ورزشکاران
۸۲	جدول شماره ۲.۱.۴ شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیر «روان‌شناختی» در ورزشکاران
۸۳	جدول شماره ۳.۱.۴ شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیر «ویژگی‌های آنتروپومتریک» در ورزشکاران
۸۳	جدول شماره ۴.۱.۴ شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیر «مهارت‌های کاراته» در ورزشکاران
۸۴	جدول شماره ۵.۱.۴ t تک گروهی جهت بررسی شاخص‌های «جسمانی» از دیدگاه ورزشکاران
۸۶	جدول شماره ۶.۱.۴ t تک گروهی بررسی شاخص‌های «روان‌شناختی» از دیدگاه ورزشکاران
۸۸	جدول شماره ۷.۱.۴ t تک گروهی جهت بررسی شاخص‌های «ویژگی‌های آنتروپومتریک» از دیدگاه ورزشکاران
۸۸	جدول شماره ۸.۱.۴ t تک گروهی جهت بررسی شاخص‌های «مهارت‌های کاراته» از دیدگاه ورزشکاران
۸۹	جدول شماره ۹.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «جسمانی» از دیدگاه ورزشکاران
۹۰	جدول شماره ۱۰.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «روان‌شناختی» از دیدگاه ورزشکاران
۹۱	جدول شماره ۱۱.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «ویژگی‌های آنتروپومتریک» از دیدگاه ورزشکاران
۹۲	جدول شماره ۱۲.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «مهارت‌های کاراته» از دیدگاه ورزشکاران
۹۳	جدول شماره ۱۳.۱.۴ اولویت‌بندی شاخص‌های «مهارت‌های کاراته» از دیدگاه ورزشکاران

چکیده

در این تحقیق به « ارزیابی شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته ایران از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران» پرداخته شده و سؤال اصلی بدین ترتیب تدوین شده است که شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران چه می‌باشد؟ روش تحقیق، زمینه‌یابی بوده و در حیطه تحقیقات توصیفی جای می‌گیرد. جامعه تحقیق را تمامی مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران تشکیل می‌دهند که دربرگیرنده مربیان و ورزشکاران تیم ملی و قهرمانان منتخب سبک‌های کاراته هستند که در حدود ۴۰ مربی و ۸۰۰ ورزشکار می‌باشند. با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی، از بین دو بخش «کاتا» و «کمپته»، بخش «کمپته» انتخاب شده و از دو نوع انفرادی و تیمی، تنها کاراته انفرادی برگزیده شد و از بین آنها در حدود ۲۵ نفر از مربیان و ۱۲۰ نفر از ورزشکاران به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری، مصاحبه و پرسشنامه پژوهشگرساخته می‌باشد که شامل ۴۲ سؤال بوده و در چهار حیطه جسمانی، روان‌شناختی، ویژگی‌های آنروپومتریک و مهارت‌های سه‌گانه با تأکید بر طیف لیکرت اندازه‌گیری می‌شوند. ضریب اعتبار در هر چهار شاخص بالاتر از ۰/۷۰ است. در نهایت، با استفاده از مدل آماری t تک‌گروهی به آزمون سؤال‌های تحقیق پرداخته شد و یافته‌های تحقیق نشان داد که از دیدگاه مربیان و ورزشکاران، شاخص‌های جسمانی، روان‌شناختی، ویژگی‌های آنروپومتریک و مهارت‌های سه‌گانه تکنیک‌های دست، پا و پرتابی در استعدادیابی ورزشی در رشته کاراته مؤثر هستند.

واژه‌های کلیدی: استعدادیابی، کاراته، ورزشکاران، نخبه

فصل اول

(کلیات تحقیق)

۱.۱ مقدمه

یکی از مفاهیم بسیار مهم در ورزش‌ها، فرایند شناسایی استعداد است. هر فردی می‌تواند یاد بگیرد که آواز بخواند، تقاشی کند یا در ورزش ویژه‌ای شرکت کند، اما افراد کمی امکان دستیابی به سطوح بالای مهارت را پیدا می‌کنند. در گذشته و حتی امروز نیز در برخی کشورها جوانان به ورزش‌هایی روی می‌آورند که مبتنی بر عرف، تمایلات فردی و ایده‌هایشان باشد، اما در کشورهای پیشرفته و اروپای شرقی این روش‌ها منسوخ شده‌اند و چندان طرفدار ندارند (لیدوز^۱، ۲۰۰۵).

حیطه استعدادیابی، به‌عنوان موضوع جالب به ویژه برای کسانی که با ورزشکاران جوان کار می‌کنند و به سطوح رقابتی چشم دارند، به سرعت وارد دنیای ورزش شده است (گامبتا^۲، ۱۹۹۲) تا این اواخر شناسایی ورزشکاران بر مبنای انتخاب طبیعی بوده است. این موضوع هنوز در بسیار از کشورها وجود دارد. نوباوگان اغلب بر اساس بینش مربی و عملکرد ورزشی آنان در مقایسه همسالان خود، انتخاب شده‌اند (برون^۳، ۲۰۰۱). این روش به این علت که آثار بلوغ بر عملکرد را در نظر نمی‌گیرد و از سوی دیگر، برآورد موفقیت در دیگر رشته‌ها را امکان‌پذیر نمی‌کند با محدودیت‌هایی مواجه است و با توجه به خطر صرف منابع زمانی، مالی، اجتماعی، اخلاقی و روان‌شناختی، چگونه باید برای یک ورزشکار جوان تصمیم‌گیری کرد؟ در بعضی کشورها، ورزشکاران تا حد زیادی، مبتنی بر فلسفه خودگزینشی است. استعدادیابی باید بر اساس نظام سازماندهی شده انجام شود. عوامل اصلی در این مورد عبارتند از برخورداری از ورزشکاران جوان و مستعد، برنامه تمرینی خوب، تندرستی و انگیزه بالا (پی‌نایر^۴ و همکاران، ۱۹۹۸؛ به نقل از شیخ، ۱۳۸۹).

امروزه عملکرد مطلوب ورزشکاران، در نتیجه ترکیبی از عوامل مختلف است. اغلب کارشناسان و صاحب‌نظران بر این باورند که بهره‌مندی از سه نوع آمادگی جسمانی، مهارتی (تکنیکی و تاکتیکی) و روانی و برخورداری از ویژگی‌های ژنتیکی، فیزیولوژیکی و بیومکانیکی از مهمترین عوامل در اجرای بهینه مهارت‌های ورزشی و دستیابی به سطوح بالای قهرمانی و کسب عناوین جهانی می‌باشد (نوحی، ۱۳۹۰).

مربیان و متخصصین ورزشی پذیرفته‌اند که عملکرد سطح بالا به عوامل اساسی قابل شناسایی بستگی دارد که هر یک از آنها برای فعالیت‌های ورزشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین، یک ورزشکار تنها زمانی به قابلیت‌ها و توانمندی‌های کامل خود دست می‌یابد که شرایط زیر فراهم باشد:

^۱ - Lidor

^۲ - Gambetta

^۳ - Brown

^۴ - Pienaeer

- ویژگی‌های جسمانی و توانایی زیستی- حرکتی^۱ مورد نیاز ورزشکاران که در آن رشته از اهمیت برخوردارند، شناسایی و به کار گرفته شوند.

- عوامل و مهارت‌های ذهنی که فرد را قادر به رقابت موفقیت‌آمیز می‌کنند، مشخص می‌شوند.
- نیازمندی‌های فیزیولوژیکی، بیولوژیکی، بیومکانیکی و پیکرسنجی که به صورت ویژه و اختصاصی در ارتباط با یک رشته ورزشی می‌باشند، شناخته شده و بر مبنای انتخاب و استعدادیابی و حضور ورزشکاران در آن رشته ورزشی باشد.

- الگوهای حرکتی، ساختار بازی و اصول تکنیکی مورد نیاز برای اجرای موفقیت‌آمیز یک ورزشکار، تشخیص داده شده و بر مبنای طراحی تمرینات، اختصاصی گردد؛ زمانی یک تمرین اثر بهینه‌ای خواهد داشت که محرک‌های تمرینی، الگوهای حرکتی و ویژگی‌های فیزیولوژیکی، بیومکانیکی و عوامل روانی تأثیرگذار در آن ورزش شبیه‌سازی شود (الیوت^۲، ۱۹۹۹؛ لی^۳، ۱۹۹۳؛ هیوجز^۴، ۱۹۹۵؛ موسگارد^۵، ۱۹۹۶).

درباره مزایا و معایب برنامه‌های استعدادیابی پیشرفته برخی از پژوهشگران مطالبی نوشته‌اند. بومپا^۶، پلتولا^۷ و گیتا^۸ معتقدند که استعدادیابی کمک می‌کند تا روند پیشرفت افراد مستعد تا سطح نخبگی شتاب گیرد. همچنین، به افراد نخبه کمک می‌کند تا ورزشی را انتخاب کنند که مناسب آن‌هاست. استعدادیابی همچنین به کشورها اجازه می‌دهد تا به بهترین شکل از منابع مالی ورزشی نسبتاً محدودشان استفاده کنند. در خصوص اینکه استعدادیابی نظام‌مند یکی از عوامل حیاتی در رشد و پرورش ورزشکاران کلاس جهانی است، جای هیچ شک و تردیدی نیست (گائینی، ۱۳۸۰).

با توجه به خطر صرف منابع اضافی، مالی، اخلاقی، اجتماعی و روان‌شناختی چگونه باید برای یک ورزشکار جوان تصمیم‌گیری کرد؟ در بعضی از کشورها، شناسایی ورزشکاران مستعد تا حد زیادی، مبتنی بر فلسفه خودگزینشی است. استعدادیابی باید بر اساس یک نظام سازماندهی شده انجام شود. عوامل اصلی در این مورد عبارتند از برخورداری از ورزشکاران جوان و مستعد، برنامه تمرینی خوب، تندرستی و انگیزه بالا. با وجود آن که افراد بسیاری با به کارگیری استعدادیابی مخالفاند و به آن با دیده شک و تردید می‌نگرند، اما مربیان بسیاری وجود دارند که وجود یک نظام را که ورزش‌های گزینشی افراد و روش‌های علمی را مورد نظر قرار می‌دهد، پیشنهاد می‌کنند و آن را ضروری می‌دانند. در بازبینی متون، ورزش‌هایی که نظام استعدادیابی را تا حدودی مورد

¹- Biomotor Abilities
²- Elliot
³- Lei
⁴- Hughes
⁵- Mosegaard
⁶- Bomepa
⁷- Peltolla
⁸- Giyeta

استفاده قرار داده‌اند، عبارتند از: ژیمناستیک، قایقرانی، کشتی، شیرجه، دو و میدانی، هاکی و بیسبال، ولی تنها تحقیقات محدودی درباره کاراته وجود دارد (هادوی، ۱۳۷۹).

در ایران افراد شرکت‌کننده در رشته ورزشی کاراته اغلب افرادی هستند که بر اساس تمایلات شخصی و تشویق و الگوگیری از دیگران به این ورزش می‌پردازند و بیشتر از سوی خانواده خود تشویق می‌شوند. ثابت شده است که استعداد ورزشی، نه تنها از عوامل محیطی مانند خانواده تأثیر می‌پذیرد، بلکه از استعدادهای ذاتی کودکان نیز تأثیر می‌گیرد (گامپیترو^۱، ۲۰۰۳ و مالویک^۲، ۲۰۰۵). از این‌رو، در تحقیق حاضر به ارزیابی شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته ایران از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران پرداخته شده است تا از این طریق بتوان استعدادیابی ورزشی در رشته کاراته را مدنظر قرار داد.

۲.۱ بیان مسأله

ابهامات گوناگونی پیرامون شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته ایران از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران وجود دارد و به راحتی نمی‌توان تعیین نمود که شاخص‌های استعدادیابی به ویژه در ورزشی خاص همچون کاراته که دارای تعداد بیشماری سبک می‌باشد، چگونه است. از سویی دیگر، در ایران مقوله استعدادیابی و شناسایی افراد مستعد، برای رشته‌های ورزشی به ویژه کاراته با رکورد مواجه است که ممکن است در ترویج، توسعه و پیشبرد این رشته ورزشی تأثیر منفی داشته است.

لازم به ذکر است، انسان‌ها از جهات مختلف مانند ویژگی‌های جسمانی، روانی و مهارت‌های روانی- حرکتی با یکدیگر تفاوت دارند. مباحث مربوط به تفاوت‌های فردی تلاش دارد تا اختلافات بین افراد را شناسایی کرده و در این بررسی‌ها تأثیرات وراثت و محیط را بر آن‌ها مشخص نماید (گنجی، ۱۳۷۹).

یکی از عوامل ایجاد اختلاف بین افراد «استعداد» به معنای اعم کلمه است. «استعداد» یعنی آمادگی طبیعی و یا اکتسابی برای انجام برخی از فعالیت‌های ذهنی یا جسمی. «استعداد» یعنی موجب تسریع در یادگیری شده و بر سطح مهارتی که از این طریق حاصل می‌شوند، تأثیر می‌گذارد و بالاخره، یک عامل مهم در کارایی و اثربخشی است (ساعتچی، ۱۳۷۵).

معنای لغوی شناسایی استعداد ورزشی، انتخاب افرادی است که در مقایسه با سایرین، توانایی بیشتری برای انجام مهارت‌های یک رشته ورزشی خاص دارند. در طی نیم قرن گذشته، مربیان

¹ - Giampietro

² - Marlovic

ورزشی، متخصصین علم تمرین و دانشمندان علوم ورزشی همواره به طور غیررسمی و سنتی و از دهه ۱۹۷۰ میلادی به بعد، به شکل رسمی و علمی تلاش نموده‌اند تا استعداد‌های ورزشی را در رشته‌های مختلف ورزشی شناسایی و گزینش نموده و با اجرای برنامه‌های آموزشی از پیش تعیین شده و مبتنی بر توانایی‌های ذاتی آنان را تربیت و پرورش دهند. حاصل این تلاش‌ها دستیابی به رکوردهای بهتر و عملکردهای موفقیت‌آمیز و چشمگیر در میداين و صحنه‌های مختلف ورزشی در جهان بوده است. نخستین کشورهایی که به طور علمی و منظم به نظریه‌پردازی، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های لازم در این زمینه پرداخته‌اند، کشورهای اروپای شرقی بوده‌اند. فعالیت‌های پژوهشی در زمینه شناسایی استعداد‌های ورزشی باعث شده تا هان^۱ و همکاران در سال ۱۹۹۰ میلادی چنین اظهار کنند که روش‌های علمی به کار گرفته شده در رابطه با شناسایی و گزینش استعداد ورزشی به احتمال زیاد مؤثر واقع شده و نقش مهمی در فروپاشی و جابجایی رکوردها و کیفیت بخشی به عملکردهای ورزشی مدرن داشته است. به طوری که موفقیت‌های چشمگیر و در پاره‌ای از موارد تعجب‌آور کشورهای اروپای شرقی را در طی چند دهه گذشته در میداين ورزشی قاره‌ای و جهانی، می‌توان وام‌دار این روند در تربیت و پرورش قهرمانی نخبه دانست.

قبل از اجرای برنامه‌های استعدادیابی، باید آن دسته از عامل‌های ویژه‌ای که ممکن است بر عملکرد خاص ورزش مؤثر باشد، با آزمایش‌های ویژه بررسی شود. عامل‌هایی که باید آزمایش شود عبارت است از: فیزیولوژی، آنتروپومتری و روانی. بومپا و تامسون از جمله کسانی هستند که معتقدند عوامل ارثی و اجتماعی را نیز باید سنجید. باید توجه داشت که این عامل‌ها بر حسب درجه اهمیت فهرست نشده‌اند. ترتیب اهمیت این عامل‌ها در بین ورزش‌ها فرق می‌کند و در یک برنامه استعدادیابی کارآمد و مؤثر این حقیقت باید مدنظر قرار گیرد. در مورد برخی از ورزش‌ها، شاخص‌های آنتروپومتریکی ممکن است در فرایند استعدادیابی مثل قد در بسکتبال حیاتی باشد (ذوالاکتفاف و همکاران، ۱۳۸۴).

شناسایی عوامل موفقیت، راه را برای رسیدن به قله افتخار هموار می‌کند، اینکه مشخص شود چه ویژگی‌هایی ورزشکاران معمولی را از ورزشکاران نخبه متمایز می‌سازد کاری بس دشوار است که موضوع پرداختن به استعدادیابی را دشوارتر ساخته است. این فرایند نیازمند شناسایی و انتخاب افراد با استعدادی است که شرایط لازم جسمانی، مهارتی و رفتاری برای موفقیت در یک رشته ورزشی خاص را داشته باشد. بر این مبنا استعدادیابی فرایندی است که با یک دید علمی به ورزش، جسمانی، حرکتی و روان‌شناختی مؤثر بر هر رشته ورزشی را تعریف و شاخص‌های آن را تعیین و سپس به غربالگری پرداخت. توسعه ورزش قهرمانی کشور نیز از این قاعده مستثنی نیست. قرابت

^۱ - Hahn

یافته‌های علمی و دانش تجربی مربیان، شناسایی روش‌ها استعدادیابی مؤثر و تشخیص شاخص‌های موفقیت در ورزشکاران، طراحی سیستم‌های مربوط به استعدادیابی و بسط و گسترش چارچوب‌های عملیاتی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است (فخرپور، ۱۳۸۲).

استعدادیابی یک موضوع چندبعدی است که به آسانی جمع‌بندی نمی‌شود. دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد. درباره اینکه کدام برنامه استعدادیابی را اجرا کرد و چگونه آن را باید سازمان داد (گائینی، ۱۳۸۴).

از تحقیقات متعددی که در این زمینه انجام گرفته می‌توان به تحقیق محمدی، کامکاری و شکرزاده (۱۳۹۰) پیرامون «استعدادیابی ورزشی نوجوانان و جوانان در رشته فوتبال» اشاره نمود که در این تحقیق مطرح شده که علاوه بر دارا بودن شاخص‌های آنتروپومتریک، عوامل شناختی و به خصوص هوش و ویژگی‌های شخصیتی از عوامل مهم در کشف استعدادها و ورزشی و به ویژه در فوتبال می‌باشد.

در تحقیق شیخ (۱۳۸۹) نیز که به «بررسی وضعیت استعدادیابی رشته ورزشی کاراته در ایران بر اساس آمادگی‌های جسمانی و روانی و ارائه الگوی مناسب» پرداخته شده است، مطرح گردیده که در کاراته‌کاهای دختر از مجموع تمامی عوامل ذکر شده در تحقیق، تنها طول پا، عرض شانه، طول دست، انعطاف پذیری، توان بی‌هوازی، سرعت واکنش دست، قدرت عضلات شکم، هماهنگی و پرش درجا با موفقیت کسب شده ارتباط قابل ذکر و معنی دار دارند.

اورلیک و پاتینگتن^۱ (۲۰۰۲) شواهدی ارائه کردند که بیانگر اهمیت مهارت‌های روانی در استعدادیابی ورزش بود. آنان دریافتند که از میان تمام متغیرها، مانند متغیرهای بدنی و تکنیکی، فقط متغیرهای روان‌شناختی بودند که با آنها پیش‌بینی قهرمانی ۲۳۵ شرکت کننده کانادایی در المپیک امکان‌پذیر بود.

ماهونی و همکاران (۲۰۰۳) تلاش کردند تا برخی از مهارت‌های روانی مرتبط با استعدادیابی ورزشی را مشخص کنند. آنان پس از بررسی ورزشکاران دانشگاهی و المپیکی، گزارش کردند، تمرکز، مدیریت اضطراب، اعتماد به نفس، آماده‌سازی ذهنی و انگیزش در تمییز ورزشکاران نخبه از غیر نخبه اهمیت داشت.

از این‌رو، با توجه به تحقیقات متعددی که در راستای استعدادیابی ورزشی به صورت عام و استعدادیابی ورزشی در رشته کاراته به صورت خاص، انجام گرفته است هنوز هم به گونه‌ای دقیق مشخص نمی‌باشد که شاخص‌های استعدادیابی در ورزش مذکور در دو حیطه جسمانی و روان‌شناختی چه می‌باشند. بنابراین، سؤال اصلی تحقیق بدین ترتیب مطرح می‌شود که:

¹ - Orlick & Partington

شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران

چه می‌باشد؟

- با تأکید بر سؤال اصلی و با توجه به اینکه چهار حیطه متفاوت مورد بررسی قرار گرفته است، چهار سؤال فرعی نیز به شرح زیر مطرح می‌شوند:
- به چه میزان شاخص‌های جسمانی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران در استعدادیابی ورزشی مؤثر می‌باشند؟
 - به چه میزان شاخص‌های روان‌شناختی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران در استعدادیابی ورزشی مؤثر می‌باشند؟
 - به چه میزان ویژگی‌های آنتروپومتریک در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران در استعدادیابی ورزشی مؤثر می‌باشند؟
 - به چه میزان مهارت‌های سه‌گانه کاراته در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران در استعدادیابی ورزشی مؤثر می‌باشند؟

۳.۱ اهمیت و ضرورت تحقیق

استعدادیابی موضوعی است که در دنیای ورزش اهمیت ویژه ای دارد. شناسایی عوامل موفقیت راه را برای رسیدن به قله افتخار هموار می‌کند. این که مشخص شود چه ویژگی‌هایی ورزشکاران معمولی را از ورزشکاران نخبه متمایز می‌سازد کاری بس دشوار است که موضوع پرداختن به استعدادیابی را دشوارتر ساخته است. بیشتر والدین علاقمندند تا کودکانشان موفقیت در یک رشته ورزشی را تجربه کنند. برخی والدین حتی ممکن است تمایل داشته باشند کودک خود را در سطح نخبگان ورزشی و قهرمانان ملی و بین‌المللی ببینند. پیشرفت از سطوح ابتدایی به سطوح نخبگی در ورزش فرآیندی بسیار پیچیده است. این فرآیند نیازمند شناسایی و انتخاب افراد با استعدادی است که شرایط لازم جسمانی، مهارتی و رفتاری برای موفقیت در یک رشته ورزشی خاص را داشته باشند. فرآیند کشف ورزشکاران با استعدادیابی شرکت در یک برنامه تمرینی سازماندهی شده، یکی از مهمترین موضوعاتی است که امروزه در ورزش مطرح می‌باشد. لذا در ورزش به عنوان یک هنر، کشف افراد بااستعداد و انتخاب آنها در سنین پایین، سپس هدایت، کنترل و ارزیابی آنها در صعود به بالاترین سطح از مهارت اهمیت زیادی دارند تا آنجایی که به ورزشکاران نخبه مربوط می‌شود، کار و زمان مربی باید برای کسانی صرف شود که دارای توانایی‌هایی بالقوه باشند. در غیر این صورت، استعداد، زمان و انرژی مربی تلف شده و یا بهترین شکل آن این است که ورزشکار متوسطی به

وجود خواهد آمد. بنابراین هدف اصلی استعدادیابی، شناسایی و انتخاب ورزشکارانی است که بیشترین توانایی را برای رشته ورزشی خاص دارا باشند.

به عبارتی دیگر، یکی از مفاهیم بسیار مهم در ورزش، فرایند استعدادیابی است. هر فردی می‌تواند یاد بگیرد که آواز بخواند، نقاشی کند یا در ورزش ویژه‌ای شرکت کند. اما افراد کمی امکان دستیابی به سطوح بالای مهارت را پیدا می‌کنند. حیطه استعدادیابی، به‌عنوان موضوع جالب ویژه برای کسانی که با ورزشکاران جوان کار می‌کنند و به سطوح رقابتی چشم دارند، به سرعت وارد دنیای ورزش شده است (شیخ و همکاران، ۱۳۸۹).

با مطرح شدن بحث «استعدادیابی» در ورزش کشور، بسیاری اولین گام در فرایند پرورش قهرمانی را استعدادیابی می‌دانند. کسانی که بر موضوع استعدادیابی تأکید دارند، معتقدند استعدادیابی صرفه‌جویی در زمان مورد نیاز برای رسیدن به اوج عملکرد، منابع مالی، انسانی و ... است. همچنین، کارایی نظام قهرمان‌پروری را افزایش می‌دهد، کار مربی، ورزشکار و مدیر را آسان می‌کند و پشتوانه‌سازی را ممکن می‌سازد (رابرتس^۱، ۱۳۸۲).

امروزه شاهد هستیم که اکثر کشورهای صنعتی و توسعه یافته در دنیا به طرق مختلف سعی در تربیت و معرفی قهرمانان ورزشی، به‌عنوان نمادی از پیشرفت و توسعه اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی خود دارند.

از طرفی بالا بودن هزینه‌های زمانی و مالی تربیت ورزشکاران زبده و کارآمد، دست‌اندرکاران امور ورزشی را وادار به شناسایی افراد برتر در ورزش‌های به خصوص کرده است، به طوری که تعداد محدودی از کودکان و نوجوان را که استعداد بیشتری در ورزش مورد نظر دارند انتخاب کرده و سال‌های متمادی به پرورش و تربیت آنان می‌پردازند.

بلوم فیلد و همکاران (۱۹۹۵) متذکر می‌شوند، تأسیس و راه‌اندازی یک نظام علمی و بادوام به منظور شناسایی و گزینش استعدادهای ورزشی نوجوانان از مزیت‌ها و نقاط قوتی به شرح زیر برخوردار است:

۱- در یک نظام برنامه‌ریزی شده، کودکان و نوجوانان به سمتی در ورزش هدایت می‌شوند که در اثر دارا بودن شرایط فیزیکی مناسب و مطالبات فیزیولوژیکی آن ورزش، استعدادهای خفته و نهفته خود را بیدار ساخته و پرورش داده و به لحاظ دارا بودن نیازها و مطالبات اولیه و اساسی آن رشته ورزشی در کوتاه مدت به عملکردهای قابل قبول و ماهرانه نائل می‌شوند و انگیزه لازم برای ادامه تمرین و تحمل فشارهای ناشی از آن در آنان ایجاد می‌شود و عملاً ادامه موفقیت‌های کسب شده و ارتقای به درجات بالاتر در نزد آن تضمین می‌گردد به طوری که از برنامه‌های تمرین و تلاش خود

¹ - Roberts

همواره راضی و خشنود هستند و با میل و رغبت بیشتری به ادامه تمرین و مشارکت ورزشی خود می‌پردازند.

۲- نظر به اینکه در برنامه‌های پیش‌بینی شده برای تربیت و پرورش قهرمانان نخبه ورزشی لازم است کلیه عوامل بهداشتی در رابطه با سلامتی و تندرستی نوجوانان فراهم شود، از این نگاه مدیریت‌های ورزش قهرمانی نه تنها لازم است در اندیشه آموزش کیفی و ایجاد محیطی سالم برای تمرین و پیشرفت نوجوانان منتخب باشد، بلکه باید نهایت سعی و تلاش خود را در زمینه مراقبت‌های پزشکی، تأمین سلامت عمومی، تغذیه مطلوب و تربیت و استخدام مربیان آشنا و علوم ورزشی روز و بهترین تجهیزات و وسایل ورزشی مبذول دارند و تمهیدات لازم را پیش‌بینی و فراهم نمایند.

۳- نوجوانان مستعد در ورزش قهرمانی لازم است همواره از آموزش علمی و کیفی بالایی برخوردار باشند و همواره بهترین مربیان و کارشناسان علم تمرین را که به اصول علمی در زمینه‌های عملکرد تاکتیکی و تکنیکی و مهارت‌های روانی آشنا هستند در کنار خود احساس کنند به طوری که بار تمرینی آنان با توجه به میزان آمادگی و میزان پیشرفت و سازگاری بافت‌های مختلف بدن و پارامترهای تعیین‌کننده و مهم در آن رشته ورزشی بررسی و تعیین شود و هر از گاهی فیلترهای ارزیابی ادواری به منظور تعیین میزان پیشرفت و بررسی و شناسایی موانع بر سر راه تحقق اهداف از پیش تعیین‌شده گذاشته و از رفع مشکلات احتمالی در فرایند تمرین بهره‌مند شوند.

۴- نظام مدیریتی ورزش قهرمانی لازم است در اندیشه تأمین شغل و امنیت اقتصادی ورزشکاران قهرمان و نخبه خود، بعد از اتمام عمر ورزش قهرمانی باشند و برای انتقال شغلی و بازنشستگی و همین طور مسائل اجتماعی و روانی آنان تمهیدات لازم را پیش‌بینی نمایند و مراقبت‌های لازم را در راستای آمادگی و تربیت شغلی به عمل آورند تا قهرمانان ورزشی که انرژی و توان نوجوانی و جوانی خود را به منظور کسب افتخار ملی هزینه می‌کنند پس از بازنشستگی به سرخوردگی، یأس و پشیمانی دچار نشوند.

موفقیت رشته‌های ورزشی و فدراسیون‌های مرتبط در گرو استفاده از یافته‌های جدید علمی تربیت بدنی و ورزش قهرمانی است. گزینش و هدایت صحیح منابع انسانی به‌عنوان اصلی‌ترین عامل ارتقای کمی و کیفی وابسته به کارگیری روش‌های علمی و کارآمد در فرایند شناسایی استعدادها است. مربیان ورزش تلاش دارند تا شناسایی قهرمانان هر رشته به صورت تصادفی، علاقه شخصی و خانوادگی نباشد، بلکه با به کارگیری روش‌های علمی تعیین و الویت‌بندی شاخص‌های مختلف صورت گیرد چرا که در این صورت علاوه بر صرفه‌جویی در وقت و هزینه موفقیت تیم‌ها در رقابت بین‌المللی بهتر بوده و زمان مورد نیاز برای رسیدن به اوج عملکرد ورزشی به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش خواهد یافت (ایمان‌زاده، ۱۳۸۶). در واقع تشخیص استعدادها، تعیین میزان آن‌ها و شناسایی تفاوت‌های

فردی در استعداد‌های مختلف مهمترین کار مربیان و مشاوران است. مربیان باید قبل از اقدام به آموزش از میزان استعداد‌های افراد اطلاع داشته باشند. مشاوران نیز باید قبل از اقدام به عمل راهنمایی، استعداد‌های افراد را به کمک آزمون‌ها مختلف اندازه بگیرند و آن‌ها را به رشته‌هایی راهنمایی کنند که امکان موفقیت‌شان بیشتر است. این عمل از اتلاف وقت و صرف هزینه‌های غیرضروری جلوگیری خواهد کرد و هم مانع از شکست افراد در فعالیت‌های آینده خواهد شد (آقاعلی-نژاد، ۱۳۷۹).

در نهایت، توجه به این نکته ضروری است که موضوع استعدادیابی موجودی است به نام انسان که با وجود گسترش حوزه و رشته‌های علمی گوناگون به ویژه علم بیولوژی هنوز ناشناخته است. کسانی که می‌خواهند، به حد کمال از ویژگی‌های ذاتی یک فرد مستعد ورزشی برای موفقیت‌های ورزشی بهره‌برند، دائماً باید موضوع را تحت مطالعه داشته باشند تا با یافته‌های جدید علمی، گام‌های آتی را با کمترین هزینه و بالاترین دستاورد به پیش برند (گائینی، ۱۳۸۳).

۴.۱ اهداف تحقیق

با توجه به اینکه در تحقیق حاضر به ارزیابی شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه پرداخته شده و با تأکید بر طبقه‌بندی اهداف (بنیادی و کاربردی)، مطرح می‌شود که هدف تحقیق کاربردی بوده و هدف تحقیق به استفاده از نتایج تحقیق حاضر در استعدادیابی ورزشی می‌باشد. از این‌رو، یک هدف اصلی، چهار هدف فرعی و یک هدف کاربردی به شرح زیر مطرح می‌شوند:

۱.۴.۱ هدف اصلی

- ارزیابی شاخص‌های استعدادیابی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته

۲.۴.۱ اهداف فرعی

- بررسی میزان تاثیر شاخص‌های جسمانی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران در استعدادیابی ورزشی
- بررسی میزان تاثیر شاخص‌های روان‌شناختی در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران در استعدادیابی ورزشی
- بررسی میزان تاثیر ویژگی‌های آنتروپومتریک در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران در استعدادیابی ورزشی

- بررسی میزان تاثیر مهارت‌های سه‌گانه کاراته در ورزش کاراته از دیدگاه مربیان و ورزشکاران نخبه کاراته ایران در استعدادیابی ورزشی

۳.۴.۱ هدف کاربردی

- بهره‌گیری از شاخص‌های جسمانی، روان‌شناختی، آنتروپومتریک و مهارت‌های سه‌گانه کاراته در راستای استعدادیابی ورزشکاران نخبه ایران در رشته کاراته

۵.۱ متغیرهای تحقیق

با توجه به موضوع تحقیق حاضر، در این تحقیق با یک متغیر وابسته تحت عنوان استعدادیابی ورزشی در دو حیطه جسمانی و روان‌شناختی سر و کار داشته که متغیری کمی و پیوسته بوده و در مقیاس فاصله‌ای اندازه‌گیری می‌شود. از این‌رو، به ذکر تعریف نظری و عملیاتی متغیر مذکور پرداخته می‌شود.

۱.۵.۱ استعداد ورزشی

تعریف نظری: یک قابلیت ویژه، طبیعی و ذاتی ورزشی است که ظرفیت و موفقیت اکتسابی سطح عملکرد ورزشکار در آن رده ورزشی را تعیین می‌کند (نمازی‌زاده، ۱۳۸۲).

۲.۵.۱ استعدادیابی ورزشی

تعریف نظری: فرایندی که به وسیله آن، افراد بر اساس نتایج آزمون‌های سنجش عوامل ویژه هر رشته ورزشی که احتمال موفقیت‌شان در آن زیادتر است، شناسایی و راهنمایی شوند. استعدادیابی یک موضوع چندبعدی است که به آسانی نمی‌توان آن را جمع‌بندی کرد. از طرفی، برنامه‌های استعدادیابی باید به صورت علمی بنیاد نهاده شود و ارزشیابی‌ها نیز باید استمرار داشته باشد تا بدین ترتیب به ازای آنچه صرف هزینه‌های ورزشی می‌شود، امکان رشد ورزش‌های انفرادی یا اجتماعی به بیشتری حد برسد (هاودی، ۱۳۸۷).

تعریف عملیاتی: با توجه به اینکه در تحقیق حاضر استعدادیابی ورزشی از دیدگاه مربیان و ورزشکاران مورد بررسی واقع شده است، از این‌رو، استعدادیابی ورزشی در تحقیق حاضر، نمره‌ای است که از طریق پرسشنامه پژوهشگر ساخته در دو حیطه جسمانی و روان‌شناختی به دست می‌آید.